

*Др Боса Ненадић,
савешник Компаније “Дунав осигурање” а.д., Београд*

Осигуравајуће компаније у законодавству Чешке републике

Уводне напомене

Има више разлога зашто смо се определили да ближе сагледамо законодавство Чешке Републике у области осигурања и да га презентирамо у овом реферату. *Основни разлог*, огледа се у томе што је Закон о осигурању Чешке Републике један од најновијих закона у овој области који је донела једна земља централне Европе у поступку хармонизације свог законодавства са прописима Европске уније. Усаглашавање је извршено сагласно упуствима и смерницама које је Европска комисија утврдила у Белој књизи о припремама придружених земаља централне и источне Европе за њихову интеграцију у унутрашње тржиште Европске уније.¹⁾ Чешка Република је постала придружени члан Европске уније, а ускоро ће постати и пуноправна чланица ове асоцијације. Југославија се данас определила за развој тржишне привреде, као и већина земаља централне и југоисточне Европе и за успостављање што тешњих веза и односа са непосредним окружењем (суседством) али и шире, са земаљама Европске уније. Укључивање у европске економске, технолошке, културне и политичке токове захтева бројне услове и претпоставке који се морају испунити да би овај циљ постао реалност, тј. да би једна земља постала придружени, а затим пуноправни члан Европске уније. Један од тих услова је и изграђен правни систем са институцијама које обезбеђују правну сигурност, односно остваривање и ефикасну заштиту слобода и права човека и грађанина и правну једнакост свих привредних субјеката у обављању привредних делатно-

сти. Другим речима, овај услов подразумева усклађеност националног законодавства са правом Европске уније, чију окосницу чине прописи који уређују јединствено унутрашње тржиште Европске уније, које почива на слободној конкуренцији и четири велике слободе: слободи циркулације добара, слободи кретања људи, слободи пружања услуга и слободи кретања капитала. Јединствено тржиште Европске уније подразумева и забрану дискриминације по основу држављанства, односно националног седишта предузећа, порекла добара, услуга или капитала. Друго, делатност осигурања у земљама чланицама Европске уније у основи је предмет уређивања националног законодавства тих држава, с тим што су захтеви јединственог унутрашњег тржишта Европске уније наметнули потребу хармонизације одређених решења и у области осигурања. Отуда се приликом изградње нових правних решења у области осигурања код нас, мора имати узор у националним законодавствима појединих земаља. Дакле, тај узор не може бити “европско право осигурања” јер оно не постоји, већ постоји француско право осигурања, енглеско, немачко, итд, с тим да та национална законодавства садрже минимун хармонизованих института нужних ради обезбеђивања функционисања јединственог унутрашње тржишта Европске уније. Треће, уклањање сметњи које проистичу из значајнијих разлика између националних законодавстава земаља централне и источне Европе и земаља чланица Европске уније је неопходно. Међутим, те разлике се не могу отклонити одједном. То потврђује и искуство у самој Европској унији чије чланице то чине у одређеним етапама, односно временским периодима који се остављају за уједначавање њихових националних законодавстава са захтевима утврђеним у прописима Европске уније. Отуда је за нашу земљу драгоцено искуство управо једне земље, као што је нпр. Чешка, која уједначава своје законодавство са законодавством Европске уније, али етапно, тј. постепеним уклањањем препрека и уједначавањем свог правног система са правом Европске уније, чиме се олакшава учешће њених привредних субјеката на јединственом унутрашњем тржишту Европске уније и обрнуто. Четврто, Чешка Република, односно њене компаније имају дугу традицију у области осигурања, што је такође значајно са

1. Бела књига, као што је познато, представља општи информативни докуменат, намењен будућим чланицама Европске уније. Она је припремљена као водич овим земљама кроз право Европске уније у свим оним областима које су предвиђене за хармонизацију, и у којој су дате смернице за поступање и утврђен фазни приступ усклађивању прописа у тим областима. Област услуга наведена је као једна од области у којој је хармонизација нужна, а осигурање је заједно са банкама, прометом хартија од вредности, инвестицијама, сврстана у финансијске услуге, које представљају један од најзначајнијих сегмената јединственог тржишта Европске уније. Вид. Livre Blanc, “Preparation des Etats Associes de l’Europe a leur integration dans le Marche Interieur de l’ Union”, Commission des CE, Breuxelles, le 10.05.1995, COM (95) 163 final/2

О потреби хармонизације права у области осигурања вид. опширније П. Шулејић, Делатност осигурања на јединственом тржишту Европске уније (Основи хармонизације права обављања делатности осигурања), Право и привреда, бр. 5-8, Београд, 1996. стр. 116 и д.

становишта правног уређивања ове области. *Петто*, наша земља има значајне економске и друге везе са Чешком, а привредне послове и друге облике сарадње увак прати одговарајући ризик који се по правилу осигурава. *Шестто*, одређене компаније за осигурање Чешке Републике показују висок степен интересовања за наступ на југословенском простору, како кроз заједничка улагања и друге видове пословне сарадње са југословенским осигуравајућим компанијама, тако и за самостално деловање, тј продају својих услуга осигурања на југословенском тржишту.

1. Основне карактеристике законодавства Чешке Републике у области осигурања

Парламент Чешке Републике је 21. децембра 1999. године усвојио *Закон о осигурању* са амандманима на неке сродне законе (Бр. 363/1999), који је ступио на снагу 1. априла 2000. године.²⁾ Поред овог закона, делатност осигурања у Чешкој Републици уређена је са још неколико закона и то: *Законом о осигурању од одговорности за штету проузроковану радом возила* (Закон о осигурању аутоодговорности – Бр. 168/1999); *Законом о осигурању запослених од болести*, са допунама (Бр. 54/1956); *Законом о пензијском осигурању*, са допунама (Бр. 155/1995); *Законом о социјалном осигурању*, са допунама (Бр. 100/1988) и *Законом о државном здравственом осигурању*, са допунама (Бр. 48/1997). Поред тога, на делатност осигурања непосредно се примењују одредбе *Грађанског закона*, којима су уређени уговори о осигурању, а на правни положај осигуравајућих организација *Трговачки законик*.

Закон о осигурању, има укупно 51 члан. Текст закона подељен је у седам делова, с тим што Закон има и додатак са три дела (део А, Б и Ц). Први део Закона је у суштини Закон о осигурању. Он обухвата 43 члана. У овом делу се, као што произилази и из његовог назива, уређују делатности осигурања, услови за њихово обављање и вршење државне контроле.³⁾ Остали делови Закона представљају амандмане на сродне законе. Тако, Други део Закона има два члана и обухвата амандман на Грађански закон. Трећи део Закона садржи амандман на Закон о административним таксама и има два члана. Четврти део односи се на измену *Зако-*

2. Са становишта законодавне технике интересантно је напоменути да се у Чешкој, са доношењем тзв. основног закона којим се уређује одређена област, у истом тексту Закона истовремено утврђују, тј. доносе и амандмани на све сродне законе у чијим одредбама се врше измене ради конзистентности решења. Другим речима, саставни део једног основног закона су и амандмани на све друге законе који садрже поједине одредбе којима се уређују одређена питања из области која је предмет уређивања основног закона. Ова законодавна техника има своје предности, јер се тиме отклањају евентуалне супротности у решењима два и више закона којима се уређује одређено питање.
3. Предмет уређивања Закона о осигурању Чешке Републике изричито је утврђен у члану 1. Закона, према коме се овим законом уређују: 1) делатности осигурања; 2) услови за обављање осигуравајуће и реосигуравајуће делатности; 3) делатност посредовања у осигурању; и 4) државна контрола над обављањем ових делатности.

на о државном здравственом осигурању, и амандман садржи један члан. Пети део односи се на измену Закона о резервама за утврђивање пореске основице за порез на доходак. Амандман садржи једну одредбу. Шести део односи се на измену Закона о регистрацији делатности и садржи једну одредбу. *Седми део* садржи одредбу о ступању на снагу и примени Закона о осигурању. Као што смо рекли Закон има и Додатак који се састоји из три дела. У Делу А утврђене су класе животног осигурања (шест класа). У Делу Б утврђене су класе неживотног осигурања (18 класа), а у Делу Ц утврђене су групе неживотног осигурања (где је наведених 18 класа неживотног осигурања сврстано у осам група неживотног осигурања).

У овом раду ми се нећемо бавити целином решења садржаних у новом Закону о осигурању Чешке Републике, већ ћемо само указати на нека најзначајнија питања у овој области, међу која свакако спадају:

- 1) правни облици (форме) друштва за осигурање;
- 2) услови за добијање овлашћења (дозволе) од стране надлежног државног органа за обављање делатности осигурања;
- 3) услови пословања осигуравајућих друштва;
- 4) основни облици надзора, односно контроле државе над радом осигуравајућих друштва;

Ово су уједно и питања по којима у земљама чланицама Европске уније у основи постоје уједначена (хармонизована) решења тј. решења која треба да обезбеде слободно вршење услуга осигурања, од стране осигуравајућих компанија на јединственом унутрашњем тржишту Европске уније, уз обезбеђење неопходног нивоа стандарда у пружању тих услуга.

2. Правни облици (форме) друштва за осигурање

Основно питање које се поставља у области осигурања, јесте који су то субјекти у привредном систему једне земље који се могу бавити делатношћу осигурања. Закон о осигурању Републике Чешке изричито не уређује правни статус облика, односно форми привредних друштва која се баве овом делатношћу, већ само каже да се пословима осигурања могу бавити акционарска друштва и кооперативе. Мада Закон то изричито не утврђује, у пракси акционарско друштво за осигурање је основни, тј. доминантни облик у коме се оснивају осигуравајуће компаније. Додуше, Закон о осигурању каже да се посебним законом (пре свега мисли се на законе којима се уређује социјално, пензијско и здравствено осигурање) може предвидети да делатност осигурања може вршити и друго правно лице. У пракси су то фондови и сл. О томе како се оснивају ова друштва, ко може бити њихов оснивач, какав је њихов правни положај, како се одређује седиште и фирма ових друштва, каква је њихова организација и управљање, каква је имовина ових друштва и одговорност у правном промету односно, поједностављено речено какав је правни статус ових друштва, предмет је уређивања Трговачког законика Чешке Републике.

Закон о осигурању најпре утврђује дефиницију осигуравајућих компанија, на тај начин што каже да се осигуравајућом компанијом, у смислу тог закона сматра “правно лице које је овлашћено од стране Министарства финансија да се бави одговарајућом делатношћу, сходно одредбама тог закона”⁴⁾ Потом се у одредбама Закона које се односе на обављање осигуравајуће делатности утврђује да делатност осигурања на територији Чешке Републике може обављати само компанија за осигурање, која је овлашћена од стране Министарства, под условима утврђеним законом.

Осигуравајуће организације јесу у суштини привредна друштва тј. предузећа која се баве искључиво пружањем услуга у осигурању. Ова друштва се не могу бавити ни једном другом делатношћу, а за обављање делатности осигурања, морају да добију дозволу за рад од надлежног државног органа и да ту делатност обављају под условима који су прописани законом.

Осигурање, на територији Републике Чешке, могу обављати и стране осигуравајуће компаније са седиштем у иностранству тј. стране осигуравајуће компаније, али само преко њених организационих јединица. Дакле, страна осигуравајућа компанија може пружати услуге осигурања само преко својих организационих делова, под условима утврђеним Законом о осигурању. Интересантно је напоменути да се асоцијација осигурања позната као Cloud's, сматра страном осигуравајућом компанијом у смислу Закона о осигурању.⁵⁾

Укратко речено, када је у питању правни статус осигуравајућих компанија, а посебно њихово оснивање, Закон о осигурању Чешке Републике не садржи одредбе о томе, већ садржи једну упућујућу одредбу, у којој утврђује да се правни статус осигуравајућих компанија “одређује на основу Трговачког закона, ако за поједина питања овим законом није другачије одређено”.⁶⁾

-
4. Законодавац је у одредби члана 2. Закона дефинисао осигуравајућу делатност, тако што је утврдио да је то делатност која обухвата: Прво, закључивање уговора о осигурању према посебној законској одредби, (тј. члану 788. Грађанског закона), од стране било које осигуравајуће компаније; Друго, бављење осигуравајућом делатношћу која обухвата: а) управљање средствима чији су извор техничке резерве осигуравајуће компаније; б) закључење уговора од стране осигуравајуће компаније са компанијама за реосигурање, како би се реосигурале одговорности осигуравајуће компаније које проистичу из уговора о осигурању закљученог од стране осигуравајуће компаније (пасивно реосигурање); ц) делатност усмерена на превенцију штета и ублажавање њихових последица (превенција штета); и Треће, ликвидацију штета по основу уговора о осигурању.
  5. Вид. члан 5. Закона о осигурању.
  6. Вид. члан 4. Закона о осигурању. Тако је, примера ради, у члану 4. став 2. већ утврђено другачије решење, по коме акционарско друштво које обавља делатност осигурања може да издаје акције којима се приписује право гласа, с тим што се за те акције не издаје сертификат (потврда) већ се само књиговодствено евидентирају.

3. Услови за добијање дозволе (овлашћења) за бављење делатности осигурања

Специфичност делатности осигурања за чије обављање је заинтересована и држава, тражи да се овом делатношћу могу бавити само организације које испуњавају законом прописане услове. Тако се и у Чешкој Републици пословима осигурања могу бавити само оне компаније које добију овлашћење (дозволу) за бављење овом делатношћу од надлежног државног органа, тј. Министарства финансија. Ово овлашћење Министарство доноси у управном поступку, тј. сагласно Управном закону који уређује поступак који се спроводи пред државним органима у вршењу њихових овлашћења.

1. Овлашћење за бављење делатношћу осигурања, Министарство финансија доноси на основу поднетног захтева осигуравајуће компаније. Министарству финансија подноси се писмени захтев за добијање овлашћења, о коме Министарство мора да одлучи у року од 90 дана од дана пријема тог захтева. Услови које једна компанија мора да испуни да би јој се издало овлашћење (дозвола) за обављање делатности осигурања, таксативно су утврђени у Закону о осигурању.

Захтев за издавање овлашћења (дозволе) за бављење делатношћу осигурања, према Закону о осигурању⁷⁾ садржи: 1) назив друштва, 2) седиште, 3) статут друштва, а за акционарско друштво и оснивачки акт, 4) план пословања, 5) акцијски капитал акционарског друштва, односно регистровани капитал кооперативе у висини утврђеној Законом за поједине врсте осигурања, 6) име и презиме, матични број или датум рођења, место сталног боравка и доказ о добром угледу⁸⁾ и о испуњавању услова у погледу власништва над акцијама сваког физичког лица које се појављује као оснивач осигуравајуће компаније или као члан органа управе или надзорног органа правног лица оснивача осигуравајуће компаније или физичког лица овлашћеног да иступа у име правног лица – оснивача осигуравајуће компаније, 7) име и презиме, матични број или датум рођења, место сталног боравка и доказ о добром угледу и испуњавању услова у погледу власништва над акцијским капиталом физичког лица које је члан управног одбора, надзорног одбора и одбора за контролу или које иступа као пуномоћник осигуравајуће компаније, укључујући и податке о његовој школској спреми и професионалном искуству, 8) име и презиме, матични број по рођењу или датум рођења, место сталног боравка физичког лица које ће се бавити делатношћу овлашћеног актуара сагласно одредбама Закона.

7. Вид. члан 8. Закона о осигурању.

8. Законодавац одређује да лице од доброг угледа представља физичко лице које није правоснажно осуђивано за кривично дело у вези са имовином или за кривично дело учињено намерно или чија је оптужба за такво кривично дело одбијена или које се из других разлога сматра неосуђиваним. Вид. члан 2. тачка к. Закона о осигурању.

Законодавац је детаљније уредио само неке елементе које захтев за добијање овлашћења за бављење делатношћу осигурања садржи, а то су: 1) план пословања осигуравајуће компаније; и 2) износ акцијског капитала.

План пословања осигуравајуће компаније представља један од најбитнијих елемената, односно саставних делова захтева за издавање овлашћења, али и документ који је јако битан за праћење укупног пословања осигуравајуће компаније. Овај план мора да садржи: прво, класу осигурања или групе класа за које се издаје овлашћење, укључујући и услове осигурања; друго, методе израчунавања премија осигурања, а код животног осигурања, укључујући и статистичке податке на којима се такво израчунавање заснива; треће, методе израчунавања техничких резерви; четврто, основне принципе пасивног реосигурања; пето, податке о минималном гарантном фонду утврђеном према одредбама овог закона; шесто, процену трошкова оснивања административних служби и продајне мреже и начин покривања таквих трошкова; седмо, очекиване финансијске ефекте за прве наредне три године и то: а) очекиване приходе и расходе; б) очекивани износ фактурисане премије, исплату очекиваних штета и износ техничких резерви утврђених сходно Закону; ц) очекивани биланс стања; д) очекивана финансијска средства за покриће обавеза из осигурања и покриће минималне границе солвентности.

Захтев се по правилу подноси за добијање овлашћења за бављење једном класом осигурања. Међутим, ако се овлашћење тражи за више класа осигурања, захтев мора да садржи и план осигурања за сваку класу осигурања за коју се тражи овлашћење, као и доказ о неопходном износу акцијског капитала.

С обзиром на карактер делатности осигурања у којој је потребно обезбедити сигурност у пословању, заштитити интерес корисника услуга осигурања, где осигуравајућа организација послује средствима својих клијената, и где у случају престанка осигуравајуће компаније могу наступити последице које нису пожељне за једну државу и друштво, законодавац је утврдио као један од битних услова за добијање дозвола за рад и пословање осигуравајуће организације минимални износ акцијског капитала тзв. цензус. Оно што је карактеристично за законодавно уређивање акцијског капитала осигуравајућих друштава у Чешкој јесте: да је његова висина одређена у националној – домаћој валути – чешка круна; да је висина одређена према класама осигурања, односно њиховим групама; да та средства морају бити обезбеђена у моменту подношења захтева за добијање дозволе за обављање делатности осигурања; да се акцијски капитал у износу одређеним Законом састоји искључиво од финансијских депозита; и на крају, да осигуравајућа организација мора стално да одржава ова средства у висини која не може бити мања од износа утврђеног Законом.⁹⁾

Висина акцијског капитала одређена је у зависности од класе осигурања. Тако минимални износ за једну или више класа животног осигурања износи 60,000.000

9. Вид. члан 9. став 7. Закона у коме се каже да Министарство може одобрити смањење акцијског капитала, само уколико овај акцијски капитал не падне испод границе утврђене у ставу 1. тог члана.

CZK, док за поједине класе неживотног осигурања износи од 34,000.000 до 200,000.000 CZK. Ако осигуравајућа организација обавља две или више класа неживотног осигурања за које су законом одређени различити износи акцијског капитала, акцијски капитал такве осигуравајуће компаније не сме да буде мањи од износа одређеног за класу осигурања која одговара највишем износу. Међутим, ако осигуравајућа компанија обавља истовремено животно и неживотно осигурање, њен акцијски капитал не може бити мањи од износа који одговара укупном збиру износа акцијског капитала који се захтева од осигуравајуће компаније прописане за обављање осигуравајуће делатности сходно класама животног и неживотног осигурања.

Чешка је висину цензуса прописала сагласно својим могућностима, а што је у складу и са опредељењем утврђеним у Белој књизи, према коме свака држава, будућа чланица Европске уније треба да пропише цензус у складу са сопственим условима и могућностима.¹⁰⁾ У вези са добијањем дозволе за рад осигуравајуће организације у Чешкој, треба нагласити, да добијање сагласности Министарства на опште услове осигурања није обавези услов. Законодавац само каже да се посебним законом може прописати да је осигуравајућа компанија дужна да поднесе опште услове осигурања Министарству на одобрење, а оно је дужно да о томе одлучи у року од 90 дана.

Одмах треба рећи да Министарство финансија не цени разлоге целисходности и оправданости постојања осигуравајуће компаније, већ само утврђује да ли једно привредно друштво које хоће да се бави делатности осигурања испуњава законом прописане услове за то. Законодавац је изричито утврдио да се никакво овлашћење не може одобрити у два случаја, и то: прво, уколико нису испуњени услови прописани Законом; друго, ако одобрење овлашћења не би било у складу са међународним уговорима који обавезују Републику Чешку и који су објављени у “Зборнику међународних уговора”.

Министарство финансија овлашћење за обављање делатности осигурања, одобрава сходно класама осигурања (животног и неживотног) или сходно групама неживотног осигурања, а који су утврђени у посебном додатку Закона (делови А, Б и Ц). Сагласно овом законском решењу, компанија за осигурање може се бавити само оним пословима – класама (врстама) осигурања за које је добила овлашћење. С обзиром на то, осигуравајуће компаније се појављују као специјализоване осигуравајуће организације (које се баве једном или више класа било животног, било неживотног осигурања) или као осигуравајуће компаније општег типа које се истовремено баве одређеним класама животног и неживотног осигурања. Изузетно, у случају повезаности ризика компанија се може бавити и осигурањем за које није добила овлашћење, тзв. допунско осигурање.¹¹⁾

Класе (врсте) осигурања набројана у дозволи (овлашћењу) осигуравајуће компаније за бављење делатности осигурања, утврђују се сагласно захтеву који подно-

10. Ово је у складу и са директивама Европске уније.

11. Вид. члан 7. Закона о осигурању.

си осигуравајућа организација. Поступање осигуравајућих организација мимо овог овлашћења може имати за последицу изрицање одговарајућих санкција од стране државних контролних органа, укључив и одузимање дозволе за рад.

Из свега изнетог произилази да је чешки законодавац утврдио тзв. нормативни систем код издавања овлашћења (дозвола) за рад осигуравајућих организација. Тако Министарство финансија не цени целисходност, јер оно има право само да цени тј. да утврди да ли су испуњени законски услови или не. Законодавац је то изричито утврдио у члану 8. ставу 9. када је рекао: “Уколико се испуне услови дефинисани овим законом, Министарство издаје овлашћење”.

2. Поред овлашћења Министарства финансија која се огледају у издавању дозволе за обављање делатности осигурања, ово министарство има и одређена овлашћења везана за рад и пословање осигуравајућих организација и након добијања дозвола за рад. Тако је осигуравајућа организација дужна да Министарству, које врши једну врсту превентивне контроле поднесе на одобрење:

1) захтев за проширење делатности осигуравајуће компаније. Наиме, у случају проширења своје делатности мимо послова набројаних у дозволи (овлашћењу) за бављење делатности осигурања, осигуравајућа компанија се мора поново обратити са захтевом за одобрење Министарству, уз који обавезно подноси и план пословања за ту делатност, са свим елементима утврђеним Законом:

2) списак лица чији је удео у акцијском капиталу, или у правима гласа виши или нижи од 10%;

3) све податке о променама елемената који су садржани у захтеву за издавање овлашћења (дозволе) за обављање делатности осигурања;

4) све информације у вези са одређеним активностима сходно закону које захтева Министарство;

5) персоналне промене у органима осигуравајуће компаније (замена члана управних органа или надзорног тела). Уз писмени захтев за одобрење ове промене подноси се и доказ о добром угледу физичког лица који се предлаже у органе и тела компаније, укључив и податке о његовим школским квалификацијама и његовим професионалним активностима, односно искуству.

6) захтев за промену у власништву над акцијама осигуравајуће компанија. Наиме, свако физичко и правно лице које намерава да преузме акције или увећа свој удео у осигуравајућој компанији, тако да његов удео у праву гласа достигне или превазиђе 20%, 33% или 50%, обавезно је да од Министарства писменим путем захтева сагласност пре преузимања или увећања својих удела уз подношење одговарајућих доказа, укључив и доказ о добром угледу подносиоца захтева. Свако лице које стекне акције или повећа свој удео без сагласности Министарства, нема право гласа по основу овог повећања, а одлуку донету на скупштини осигуравајуће компаније уз учешће гласова ових лица – суд ће на предлог Министарства прогласити неважећом. Министарство неће дати сагласност на промене у праву власништва уколико физичко лице – подносилац захтева не пружи доказ о свом добром угледу; ако је такво лице у последње три године било члан статутарних органа и над-

зорног одбора или носилац овлашћења у правном лицу које је банкротирало у том периоду; или ако је то лице кршило одредбе посебних закона о преузимању акција (нпр. Закон о хартијама од вредности и др.).

Свако физичко и правно лице које одлучи да смањи свој удео у осигуравајућим организацијама, тако да његово учешће у праву гласа падне испод 20%, 33% или 50%, обавезно је да обавести Министарство о тој чињеници.

3. И на крају, у делу Закона који се односи на услове за обављање делатности осигурања налазе се и одредбе којим су утврђена одређена ограничења за поједине носиоце јавних функција и друга лица у погледу њиховог избора за чланове органа управљања осигуравајуће компаније. Тако, члан органа утврђених статутом и надзорног (контролног) тела, као и носилац овлашћења осигуравајуће компаније не може бити физичко лице које је:

- 1) заменик сенатора или сенатор у Парламенту Чешке Републике;
- 2) члан Владе или његов заменик, с тим да заменик члана Владе може бити само члан органа управљања или надзорног одбора, уколико је држава акционар у осигуравајућој компанији;
- 3) члан управе или запослени у Врховном ревизорском бироу;
- 4) члан управе или запослени у Народној банци Чешке;
- 5) члан управе или запослени у Комисији за хартије од вредности;
- 6) лице које учествује у државном надзору над осигуравајућом компанијом;
- 7) члан органа управе или надзорног органа или носилац овлашћења друге осигуравајуће компаније: пензијског фонда, банке или компаније која тргује хартијама од вредности, члан управе компаније која се бави посредништвом тј. делатношћу повезаном са осигурањем;
- 8) агент или брокер осигурања;
- 9) овлашћени актуар¹²⁾
- 10) запослени у Клириншском центру за хартије од вредности;
- 11) организаатор ванберзанског тржишта.

4. Услови пословања компанија за осигурање

Када су у питању услови пословања, односно обављање делатности осигурања најпре ћемо указати на законску обавезу осигуравајућих организација да морају поседовати одговарајуће техничке резерве ради покривања обавеза које проистичу из обављања осигуравајуће делатности, али чији се износ или тренутак настајања не може предвидети. У зависности од класа (врста) осигурања законодавац је прописао и постојање и намену одређених техничких резерви, нпр. резерве за преносну премију, резерве за штете, резерве за бонусе и попусте, резерве за премију животног односно неживотног осигурања, остале резерве, као и начин њиховог

12. Овлашћени актуар може бити само члан надзорног одбора осигуравајуће компаније. Вид. члан 12. став 2. Закона.

утврђивања и коришћења. Законодавац такође детаљно уређује и начин књиговодственог вођења ових резерви, давање изјаве осигуравајуће компаније о одређивању и износу техничке резерве и структуру финансијских пласмана средстава чији су извори техничке резерве на дан 30. јуна и 31. децембра, објављивање тих изјава у Финансијском гласнику од стране Министарства, обавезно пословање тим средствима сагласно принципима сигурности, профитабилности, ликвидности и диверсификације.

Свака осигуравајућа компанија мора да има расположива сопствена средства која су “бар једнака износу минималне границе солвентности” (чији је износ за сваку класу осигурања утврђен законом) за цео период обављања њене делатности, с тим што једна трећина минималне границе солвентности – чини гарантни фонд који не може ићи испод минимума утврђеног законом. Министарство такође прописује и начин извештавања осигуравајућих компанија о својој солвентности, с тим што тај извештај компаније обавезно подносе у року од 30 дана од дана објављивања ревизорског извештаја у вези са разматрањем годишњих извештаја, али и било кад кад то захтева Министарство.

Законодавац је утврдио и обавезну потврду исправности финансијских података осигуравајуће компаније од стране овлашћеног актуара, а нарочито оних података који се односе на износ техничких резерви и обрачун минималне границе солвентности као и на актуарске методе употребљене при обављању осигуравајућих делатности.

Када је у питању финансијско пословање осигуравајућих компанија, Закон садржи и значајна решења о рачуноводству, односно вођењу рачуноводствених књига и улози ревизије у пословању осигуравајуће компаније. Но, због карактера и обима овог реферата, ми се овом приликом не можемо ближе бавити улогом овлашћеног актуара и значајем ревизије, али скрећемо пажњу на њихову улогу у обезбеђењу законитог, економског пословања осигуравајућих компанија у Чешкој.

5. Основни облици контроле државе над радом осигуравајућих компанија

Овом приликом нећемо говорити о потреби и значају контроле државе над пословањем осигуравајућих компанија,¹³⁾ већ ћемо само констатовати да је ова контрола нужна због природе осигуравајуће делатности (природа и комплексност уговора о осигурању), заштите интереса корисника (осигураника) због потребе спречавања нелојалне конкуренције у овој области, као и због обезбеђења и заш-

13. О значају надзора државе над радом осигуравајућих организација вид. опширније Б.Ненадић, Нови облици контроле државе над радом организација за осигурање, Право и привреда, бр. 5-8/2000, Београд, стр. 739 и д.

тите општих интереса у обављању ове значајне делатности везане за заштиту и безбедност лица и имовине.

Законодавац Републике Чешке је у основним одредбама Закона о осигурању утврдио изричито да се “државна контрола осигурања спроводи од стране Министарства, углавном у интересу заштите потрошача”.¹⁴⁾ У том циљу, законодавац је обавезао Министарство да припрема годишњи извештај о извршеној контроли осигурања који мора да садржи процену ситуације на тржишту осигурања, и да тај извештај објави у Финансијском гласнику најкасније до 30. септембра сваке календарске године.

Треба рећи и то да је Министарство финансија Законом овлашћено да у вршењу контроле осигурања може да сарађује са међународним организацијама, државним надзорним органима других земаља, централним административним властима и организацијама које делују у области осигурања.

У сагледавању механизма контроле Министарства над пословањем осигуравајућих компанија, како је он утврђен у Закону о осигурању Чешке, осврнућемо се на следећа питања: прво, шта је предмет контроле; друго, која су овлашћења лица запослених у Министарству одговорних за обављање контроле; треће, које су обавезе осигуравајућих компанија у поступку вршења контроле; и четврто, које се мере могу предузети у вршењу контроле, односно која су овлашћења Министарства финансија у вршењу контроле пословања осигуравајућих компанија.

1. Предмет контролне делатности Министарства у односу на осигуравајуће компаније је:

- а) поштовање одредаба Закона о осигурању;
- б) сагласност обављања делатности са одобреним овлашћењем, односно дозволом;
- в) економско пословање осигуравајућих компанија са становишта испуњавања обавеза;
- г) начин одређивања и употреба техничких резерви, финансијских пласмана средстава чији су извори техничке резерве и солвентност осигуравајуће компаније;
- д) спровођење мера које предузима Министарство;
- ђ) начин примене управних и рачуноводствених поступака и интерне контроле.

2. Запослени у Министарству који су одговорни за обављање контроле делатности државног надзора над осигурањем имају овлашћења да:

- а) учествују на састанцима органа управљања осигуравајуће компаније када се разматрају годишњи извештаји, мере донете од стране Министарства или резултати економског пословања;
- б) учествују на састанцима надзорног одбора, односно ревизорског тела осигуравајуће компаније;

14. Вид. члан 6. Закона о осигурању.

в) уђу у осигуравајућу компанију приликом спровођења државне контроле.

Закон изричито прописује и услове које мора да испуњава “свако лице које се бави вршењем државне контроле осигурања”. Тако, свако ово лице мора: (а) да поседује добар углед; (б) да није било члан статутарног и надзорног тела или носилац овлашћења правног лица које је банкротирало у последње три године; (в) да није кршило услове прописане посебним законима (нпр. Закон о хартијама од вредности, Закон о лиценцирању занимања и др.); (г) да има одговарајуће професионалне и квалификационе услове.

3. Осигуравајуће компаније обавезне су да Министарству:

а) поднесу годишњи извештај и осталу документацију о делатности коју обављају, са садржином и у форми коју одреди Министарство;

б) поднесу предлог мера за повратак солвентности, ако је она угрожена.

Такође, компаније за осигурање, тј. њихови органи управљања и надзорни органи, руководиоци, лица са одређеним овлашћењима и сва лица која раде за осигуравајућу компанију, дужна су да поднесу на захтев лица која врше државну контролу сва документа и писане евиденције коју она траже ради контроле делатности осигуравајуће компаније и стања њених средстава, као и да обезбеде све податке и објашњења неопходна у ту сврху.

4. Мере које Министарство може изрећи, односно предузети у вршењу надзора над радом осигуравајуће компаније, ако у поступку контроле утврди да је дошло до кршења обавеза прописаних Законом о осигурању су бројне и различитог су трајања и дејства. Тако Министарство, у зависности о којој се направилности ради може:

Прво, да захтева замену лица на функцији главног директора осигуравајуће компаније, или његовог заменика; замену лица које је носилац одређених овлашћења у компанији; као и члана управног одбора, надзорног одбора или одбора за контролу;

Друго, одлучити да осигуравајућа компанија, у законом одређеним условима мора да употреби профит, ради попуне резервног фонда или да повећа или смањи акцијски капитал за одговарајући износ;

Треће, да уколико пронађе неправилности у економском пословању компаније, које би могле да угрозе или угрожавају њену способност да испуни своје обавезе Министарство може да:

а) нареди осигуравајућој компанији да поднесе план обнове Министарству на одобрење. Ова мера изриче се ако компанија покаже веће неправилности у спровођењу одобреног плана пословања или не испуни захтеве прописане Законом, а настала ситуација може угрозити њену способност да испуњава своје обавезе настале у обављању делатности осигурања; затим, ако компанија поседује сопствена средства нижа од минималне границе солвентности али већа од гарантног фонда, или ако покаже штете чији би износ у случају измирења истих довео до смањења акцијског капитала испод минималне границе прописане законом;¹⁵⁾

15. Вид. члан 29. Закона о осигурању.

б) да уведе принудну управу у осигуравајућој компанији са истовременим постављењем управника. До ове мере долази уколико осигуравајућа компанија не испуни мере прописане од стране Министарства или лажно представи резултате своје делатности, или је угрожена њена способност да испуњава своје обавезе из уговора о осигурању, или ако друге мере наложене од стране министарства не поправе стање или ако стварна граница солвентности падне испод гарантног фонда. Принудна управа престаје: по завршетку, односно по отклањању узрока за њено увођење; по истеку 24 месеца од њеног увођења или до покретања поступка ликвидације;¹⁶⁾

в) суспендује овлашћење осигуравајуће компаније за закључивање уговора о осигурању и да проширује већ преузете обавезе, ако мере које је Министарство наложило нису довеле до поправљања финансијске ситуације осигуравајуће компаније.¹⁷⁾

Четврто, Министарство може наложити осигуравајућој компанији да пренесе портфељ осигурања на другу осигуравајућу компанију ако дотле предузете мере нису дале резултат. До преноса портфеља осигурања може доћи на захтев осигуравајуће компаније, о чему такође одлучује Министарство, по процедури предвиђеној Законом.¹⁸⁾

Пето, да изрекне претходну меру ради заштите интереса физичких и правних лица, уколико би примена коначне мере била отежана или озбиљно угрожена. Ова мера, која ступа на снагу даном доношења састоји се у наредби Министарства осигуравајућој компанији да:

а) више не закључује уговоре о осигурању и не проширује обавезе из већ преузетих осигурања;

б) не користи своја средства без одобрења Министарства;

в) не спроводи одлуке Управног одбора или Скупштине компаније, без сагласности Министарства.

Шесто, Министарство може изрећи и новчане казне осигуравајућој компанији и физичким лицима, у износу од 100.000,00 до 100.000.000,00 CZH. Најстрожија новчана казна изриче се у номиналном износу осигуравајућој компанији уколико она:

а) стално, или озбиљно крши обавезе прописане Законом о осигурању;

б) не спроводи мере изречене од стране Министарства за отклањање неправилности у раду;

в) крши садржај и обим овлашћења за обављање делатности осигурања које јој је издато;

г) обавља делатност без одобрења;

д) као и за друге повреде одредаба Закона.¹⁹⁾

16. Вид. члан 30. Закона о осигурању.

17. Вид. члан 31. Закона о осигурању.

18. Вид. члан 32. Закона о осигурању.

19. Вид. члан 35. Закона о осигурању.

Приликом изрицања новчаних казни Министарство посебно разматра: обим штете по интересу корисника (потрошача), штету по добар углед осигуравајуће делатности и обим проузроковане штете.

И на крају, Министарство може изрећи и меру одузимања (повлачења) овлашћења - дозволе које је издало осигуравајућој компанији за обављање делатности осигурања. Ова мера изриче се уколико:

а) компанија не испуњава услове из овлашћења за обављање осигуравајуће делатности;

б) компанија озбиљно прекрши обавезе прописане Законом о осигурању, и уколико мере и санкције наметнуте од стране Министарства нису довеле до побољшања;

в) компанија има озбиљне неправилности у свом економском пословању, да би даље обављање делатности угрозило интересе учесника у осигурању;

г) уведена принудна управа у компанији није довела до успостављања њене солвентности;

д) је осигуравајућа компаније добила овлашћење за обављање осигуравајуће делатности на основу нетачних података, који су били одлучујући за издавање тог овлашћења;

ђ) компанија није почела да обавља делатност у року од једне године, након ступања на снагу коначне одлуке којом јој је издато овлашћење;

е) компанија сама то затражи.

Меру одузимања, односно повлачења овлашћења за обављање делатности осигурања Министарство изриче на начин и по процедури утврђеној Законом.²⁰⁾ Коначна одлука о овој мери објављује се у Привредном гласнику, а Министарство јавност обавештава о томе преко средстава информисања.

5. Укратко речено, анализа решења Закона о осигурању Чешке Републике којима је уређено питање државног надзора и контроле над радом осигуравајућих компанија, показује да је Законом утврђена једна врста "европског надзора" у овој области, како у погледу облика надзора, тако и у погледу бројних мера које се у вршењу тог надзора, односно контроле могу предузети.

Посебно наглашавамо значај решења Закона о осигурању Чешке Републике, која се односе на обезбеђивање потпуне информисаности надлежних државних органа о осигуравајућој компанији почев од информисаности о индентитету и способности акционара, односно оснивача осигуравајуће компаније, затим чланова управе осигуравајуће компаније (кроз институт доброг угледа личности), до перманентног праћења не само постојања минималног цензуса утврђеног у погледу висине акционарског капитала, већ сталног праћења и анализе економског и финансијског пословања осигуравајуће компаније и истинитости финансијских података, затим пласмана средстава техничких резерви, а нарочито праћења солвентности осигуравајуће компаније.

20. Вид. члан 33. Закона о осигурању

Ефикасности овако успостављеног механизма државне контроле треба да доприноси и “добар углед” лица запослених у Министарству која обављају ову контролу.

У утврђивању ових решења очито је чешки законодавац пошао од тога да “без доброг функционисања надзорних органа, ни најнапреднији прописи неће имати смисла”.²¹⁾

6. Остала питања која се уређују Законом о осигурању

Поред наведених питања, Закон о осигурању Чешке Републике уређује и следећа питања:

- 1) услове за обављање делатности реосигурања, као и делатности посредовања у осигурању;
- 2) обављање делатности осигурања на територији Републике Чешке од стране осигуравајућих организација чије је седиште ван територије Републике Чешке, тзв. стране осигуравајуће компаније;
- 3) фузију, интеграцију, трансформацију и поделу осигуравајућих компанија (што такође подлеже одобрењу Министарства);
- 4) ликвидацију осигуравајућих компанија;
- 5) примену Управног Закона у поступку пред Министарством;
- 6) чување тајне у вези са осигурањем правних и физичких лица;
- 7) јавност рада осигуравајућих компанија, и др.

7. Принцип приоритета међународног права у области осигурања

Интересантно је истаћи и то да је законодавац и у овој области изричито утврдио приоритет међународних уговора у односу на национално законодавство, па се, сагласно томе, одредбе Закона о осигурању примењују “само ако међународни уговор којим је обавезана Чешка Република и који је објављен у “Кратком приказу међународних уговора” не одреди другачије”.²²⁾

Закључна оцена

Закон о осигурању Чешке Републике представља један модеран закон, чија су решења у високом степену усклађена са правом Европске уније. Наравно, сагласно својим могућностима и потребама, примену појединих одредаба Закона, чешки законодавац је одложио за одређени временски период (од неколико дана, од носно месеци до пет година). У том периоду требало би да се стекну све претпоставке за примену Закона о осигурању у целини.

21. Вид. Бела књига, стр. 375

22. Вид. члан 40. Закона о осигурању.

Мишљења смо да поједина решења и поједини институти утврђени у Чешком закону о осигурању могу послужити као елементи за аналогију у уређивању делатности осигурања у нашем правном систему. Неминовност интеграције Југославије у Европу, у привредном, културном и политичком смислу, је наша реалност. Она је са собом, поред осталог, створила и потребу да се бројне области нашег правног система хармонизују са правом Европске уније, а право осигурања ту неспорно спада.